

דף מקורות להרצאה על 'מאזניים למשפט' - פירוש הרצ"ה קלישר לשו"ע חו"מ / אסף ידידיה

חתימה

1. צ"ה קלישר, מאזניים למשפט, חלק ראשון, קרוטשין תרט"ו, הקדמה
למצוא פשר דבר בין החולקים ע"י סברות ישרות ולבטל מחלוקת בישראל, כאשר למרבה עיני הרואה תחזינה משרים בחיבורי זה, ובמקום שבלתי אפשרי לדעת פשר דבר, בארתי באיזה מקום י"ל ק"ל [קים לי] ובאיזה דעת שלא לומר ק"ל, וגם באיזה מקום יש לצרף סניפים מני יסודות הראשונים הנוטים יותר לדעת אחת, ובדרך זה הלכתי בכל פרט ופרט קטון וגדול שם הוא להסיר המכשלה וציר נגף מן המסלה ועו[ו]רון מעין משפט ולאחוז ביד מדת משפט.

2. שם

ויהי הדבר כמו בסנהדרין שמתחילין מן הקטן וגומרין בגדול, כך החילותי לשום דרך חדש להכרעת הדין, וגדולים ממני יתנו הדברים על כור הבחינה, והמה יבנו דייק לרוח משפט בדעתם הגדולה ויוסיפו לברר האמת והצדק באורח זו סלה.

טעמי הדינים

3. שו"ע חו"מ, סימן ה, ס' ב (שם, עמ' כג)
אין דנין בערב שבת ובערב יו"ט [מ"א] מפני שטרודין הדיינין יבואו לטעות.
4. שו"ע חו"מ, סימן לד, ס' י"ח (שם, חלק שני, קניגסברג תרט"ו, כט ע"א)
הבזויים פסולים לעדות מדבריהם והם האנשים שאין מקפידין על כבודן כלל כגון שהולכין ואוכלים בשוק לפני כל העם והוא בעירו שמכירים לו הרואים וכגון אלו שהולכים ערומים בשוק בעת שהם עסוקים במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידין על הבושה שכל אלה חשובים ככלב ואין מקפידין על עדות שקר, כי חזקת עדות הוא על שני ענינים אחד יראת הש"י, ב' מורא בשר ודם שיבוש אם יוכחש ויתגלה שקרותו, וזה שאין מקפיד כלל על כבודו אינו בוש מלשקר.
5. שו"ע חו"מ, סימן לה, ס' י"א (שם, לג ע"ב)
חרש פסול, אחד המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר ודעתו נכונה אפ"ה פסול [...] (מיהו אם יש לו אפשרות לשמוע ע"י קול גדול או קנה שקורין שפראך ראהר, נ"ל דכשר).

שאלת הסמכות וקבלת הציבור

6. שו"ע חו"מ, סימן א, ס' ו (שם, חלק ראשון, עמ' ז)
המבייש בדברים מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו [...] ועכשיו בדורינו שאין כח לנדות מתרין אותו כדין ישראל ואם אינו רוצה לציית דין יש לכופו ע"י ערכאות.
7. שו"ע חו"מ, סימן ח, ס' א (שם, חלק ראשון, עמ' לג)
ובדור הזה קמו צעירי הצאן בעו"ה [בעוונותינו הרבים] ולא בלבד כשודע בכל לשון אלא אף אם יודע בלשון אחת צח להרבות פטופטי דברים אז ישימוהו לרב אף שאינו יודע בתורה כראוי או שאינו הגון במעשים והם מחבלים כרמים בעו"ה.

8. זכריה פרנקל, "על רפורמות ביהדות" (1844), בתוך: הורביץ, זכריה פרנקל, עמ' 59—63. על כן, מה שנתגלם בכלל הציבור, מה שזכה ועדיין זוכה להכרה בקרב העם, חלילה לפוררו [...] רצון העם הוא הקובע לגבי מה שהוא רוצה לשמור ולקיים, רצון העם העומד מעל להלכה ולסמכות.

9. שו"ע חו"מ, סימן ב, ס' א (שם, חלק ראשון, עמ' ט-י)

הגה כן נוהגין בכל מקום שטובי עיר בעירן כב"ד הגדול ומכין ועונשין והפקרן הפקר כפי המנהג [מ"א] ר"ל לפי שכן המנהג שמקבלין הטובי עיר כב"ד הגדול [...] ואמנם עתה במדינות הללו ובדור הזה רואין אנו שאין המנהג כעדותו של רמ"א, כי המנהג בכל הקהלות שבכל דבר גדול בתיקון חדש או מינוי רב או ש"ץ וש"ב מאספים לכל המחנה הקדושה (ובאמת בדור הזה טוב יותר מנהג זה, כי בעו"ה אנשי אמנה אבדו אשר יהיו בימי קדם כל מעשיהם רק לשם שמים בלי שום פניי[ה], ע"כ טוב יותר שלא לסמוך על הבודדים לבד רק על הרוב).

10. שו"ע חו"מ, סימן ז, ס' ד (שם, עמ' כט)

אשה פסולה לדון דילפינן לה מעדות [מ"א] דכתיב ועמדו שני אנשים. ודבורה שנאמר בה והיא שופטה את ישראל לא היתה דנה בעצמה רק מלמדת לשופטי ישראל אי נמי משום שכונה קבלוה עלייהו, ובקבלו אשה הדיוטה עליהם יש לעיין אם דינה כפשרן או כדיין.

11. שו"ע חו"מ, סימן ז, ס' א (שם, עמ' כז-כח)

בית דין של שלושה שהי' א' מהן גר פסול לדון לישראל [...] אם רוב הציבור אואים שאין גדול בחכמה כמוהו יכולין למנותו.

(מל"מ) בכנה"ג הקשה האיך שמע"י ואכטליון היו נשיאים שהרמב"ם כ' בהקדמתו שהיו גרים גמורים, ומזה העלה דציבור קבלום עליהם דמהני, והתומים מקשה דהתינח בדיני ממון אבל בדיני נפשית האיך מהני קבלה וכי יאמר לאיש הרגני ומה שחי החומים דהם נתמנו עפ"י מלכי חשמונאי, ומלך רשות בידו להרוג לתיקון מדינה משיה יכול נמי למנות למי שירצה ע"ש לא נחה דעתי בדבריו דהא צבור נמי יש להן רשות להרוג להוראות שעה כמו שמעון בן שטח תלה פ' מכשפות איכ הושווה דין בית דין וציבור עם המלך, ואיכ כשם שרצה לומר דמלך יכול למנות את שאינו ראוי כן י"ל בדעת הכנה"ג דצבור המסכימים יכולין ג"כ למנותו על ד"נ מטעם הנ"ל.

12. שו"ע חו"מ, סימן כז, ס' א (שם, עמ' קסג)

ואם הוא דין לוקה עוד אחרת משום אלהים לא תקלל. [...] [מ"א] וכתב התומי[ם] דבזה"ז [שבזה הזמן] דליכא סמוכים לא שייך לאו של דיין, ובמ"למ [במאזוניים למשפט] כ' [תבת] דכל שקיבלוהו כל הקהל לרב ואב"ד ונשיא עליהם ה"ל כדיין הסמוך וחייבין עליו.

13. שו"ע חו"מ, סימן ג, ס' ד (שם, עמ' טז)

וכתב התומים בשם ריב"ש שהוא חרם ר"ת ורשב"ם וראב"ן וק"ן רבנים שלא יהא אדם רשאי ליטול שררה לא ע"י מלך כו' אם לא שימנו אותו רוב הקהל.